

ДР ЈОВАН П. БОЈОВИЋ. ПИСАНА ДЕЛАТНОСТ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ У ЦРНОЈ ГОРИ 1919—1936, ИСТОРИЈСКИ ИНСТИТУТ СР ЦРНЕ ГОРЕ, ТИТОГРАД 1983.

За сваку политичку партију, па и за Комунистичку, писана реч представља једно од најважнијих оруђа у борби за масе, за упознавање са њеним програмским и политичким ставовима и погледима на друштвено-политичке и економске прилике и процесе у земљи, у којој те партије делују, с активношћу партије. Ни један истраживач политичке историје, политичких странака и њиховог развоја и деловања, не може заобићи органе штампе тих странака и њихову агитационо-пропагандну делатност. Историчари и истраживачи револуционарног радничког покрета у Југославији у међуратном раздобљу суочени су са многобројним тешкоћама и проблемима, међу којима су и проблеми везани за изучавање и осветљавање писане речи Комунистичке партије и СКОЈ-а, њене штампе, летака и прогласа, а чији су узроци у низу објективних фактора (сачуваност штампе и агитационо-пропагандистичког материјала, стање тих материјала, ауторство текстова и деловање редакција и појединих покретача листова и часописа итд.).

Писана реч КПЈ између два светска рата, веома богата и разноврсна по садржини и облицима, доживљавала је судбину Партије, била је подвргнута прогонима, забранама и онемогућавању излажења у нелегалном периоду, упркос чему су комунисти изнова покретали своја гласила, у партијској техници издавали легке и прогласе, користили легалну штампу за изношење својих ставова и утицај на масе. Сваки истраживачки рад на проучавању и осветљавању те писане речи Партије представља вредан допринос проучавању деловања КПЈ и њеног политичког утицаја.

Последњих година учињен је озбиљан напор на издавању појединих органа КПЈ и листова и часописа који су се налазили под њеним утицајем („Пролетер“, „Радничко јединство“, „Жена данас“, „Студент“, „Радни народ“

итд.), а припрема се и ротопринтерско издање теоретског органа КПЈ часописа „Класна Борба“. Поред тога, у многим истраживачким радовима из историје КПЈ налазе се подаци о појединим органима њене штампе, лецима итд., са оценама тих материјала, њиховим покретачима и издавачима. Досад урађено, несумњиво, много доприноси проучавању историје КПЈ, али не може задовољити потребе читалаца за упознавањем са писаном речју Партије, њеним напорима, тешкоћама и препрекама у тој делатности, и захтева даља истраживања. Др Јован Р. Бојовић својом новом књигом попунио је велику празнину у проучавању писане речи Партије у Црној Гори током 1919—1936 године. У књизи прати издавачку и агитационо-пропагандистичку делатност КПЈ у том делу земље, упознаје читаоце са свим легалним и илегалним листовима и часописима, лецима и прогласима поводом важнијих политичких догађаја, саопштава о покретачима тих органа штампе и њиховим редакторима и члановима редакција, с ауторима текстова у штампи и летака и прогласа. Истраживања и осветљавање деловања Партије у Црној Гори на издавачком плану аутор тесно повезује са њеним развојем и деловањем, чиме омогућује не само праћење те издавачке делатности него и упознавање са самим деловањем Партије, са тешкоћама у покретању њених органа штампе на свим етапама тог деловања, са многим можда већ заборављеним или мало познатим чињеницама и личностима.

Књига је подељена на два дела. У првом се прати развој писане речи КПЈ у легалном периоду 1919—1921. године, затим у периоду 1921—1928. године, од успостављања диктаторског режима 6. јануара 1929. до краја 1935. године. У овом делу књиге др Бојовић прати покретање листова, тешкоће у њиховом издавању, указује на узроке престанка излажења. Материјал је распоређен

хронолошки-тематски. У сваком поједином историјском периоду су показани и издавање листова или часописа и (као посебне целине) издавање летака и прогласа. Тако се упознајемо са покушајима покретања листова „Радник“ на Цетињу и „Радник“ у Котору од стране КПЈ 1919—1920. године и са онемогућавањем њиховог издавања од стране власти, са хумористичким листом „Узнички гласник“, који су комунисти издавали у которском затвору 1921. године, са основним подацима о органу Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору легалног листа „Радни народ“, који је излазио годину дана (1927—1928).

У периоду од 1919. до 1929. године Партија у Црној Гори је издавала и различите прогласе и летке поводом Првог маја, годишњица Октобарске револуције. Аутор посебну пажњу поклања прогласима да Вукашина Марковића 1921. године. У периоду 1929—1935. године Партија у Црној Гори је неједанпут покушавала да покрене илегални орган, да издаје лист „Революционар“ у Никшићу 1929. и 1930. године и успела је да га покрене 1932. године, издавала је орган Мјесног комитета КПЈ Грахова 1935. године лист „Инструктор“ и нелегалне омладинске листове „Революционар“ и „Путник“ 1935. године. Др Бојовић описује и деловање комуниста на искоришћавању појединих легалних органа штампе или покретања легалних часописа у којима су комунисти играли значајну улогу, утичући на њихову оријентацију (средњошколски алманах на Цетињу „Нови дани“, средњошколски алманах у Подгорици „На кридби“, часопис „Ваљци“ у Никшићу). Бојовић је посебно указао на часопис „Развршје“, легални орган КПЈ за Црну Гору. У овом делу књиге аутор нас упознаје са тешкоћама у деловању покрајинске партијске технике и њеним члановима, као и у издавању летака и прогласа.

Други део књиге садржи резултате истраживања везане за лист „Удар“, орган Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору 1935. године, чији садржај први пут упознајемо у овој књизи. Са научном доследношћу и поштењем др Бојовић је учинио огроман напор да не само пронађе него и прочита и дешифрује текст тог листа, чијих је шест бројева пронашао и сада презентовао јавности. Поред упознавања са тешкоћама у издавању овога листа, аутор саопштава и о свом поступку, који сведочи колико је мукотрпан рад истраживача док дође до истине и је саопшти читаоцу. Посебну вредност књиге чине биографски подаци о уредницима листа и техничарима ПК КПЈ.

Књига је снабдевена и потребним научним апаратом, изворима које је др Бојовић користио у раду на својој књизи, регистрима имена и географских појмова и резимеом на руском и француском језику.

Књига др Јована Р. Бојовића представља веома вредан допринос проучавању писане речи КПЈ не само у Црној Гори него и у Југославији у целини. Она је резултат многогодишњих ауторових истраживања и доброг познавања историје револуционарног радничког покрета у Црној Гори. Аутор је искористио све могућу документацију, а она је веома разноврсна, и попунио једну празнину, доприневши тиме нашем бољем упознавању са оним што су црногорски комунисти писали, којима су се проблемима бавили у својој пропаганди, које су све тешкоће превладавали у свом раду на издавању листова и часописа у једном дугом периоду свог деловања. Вредност књиге је и у, како је већ речено, „извлачењу“ из заборава многих имена људи који су својим пером, активношћу и приврженошћу револуционарном покрету допринели томе да глас Партије допре до широких народних маса.

Др Надежда Јовановић